

предмета ознаки, внаслідок чого образ не названо прямо, предмет відчувається як суто художнє уявлення, що збігається з поняттям про предмет. Симфора стоїть на межі авторські автології – вживання у поетичному творі слів і виразів у їх безпосередньому значенні. Симфоричний вислів негайно викликає образну уяву не названого прямо предмета. Сприймач бачить те, що бачить і автор. Ось у Шевченка:

– подай же руку козакові (це й метафора, й метонімія і символ братерства)

– і серце чистее подай (симфора).

Успіх пісні залежить і від психологічного типу співака, його інтонаційного репертуару, нахилу до жестів, зовнішності, одягу, культури поведінки на сцені. Кожна частина поетикального малюнку пісні повинна відігравати свою роль, нічого зайвого, обтяжуючого текст, не слід вдаватися до численних повторів, така нав'язливість дратує. Музикальність поетичної мови досягається, на думку Г. Г. Гадамера, структуруванням звуків, ритмів, рим, вокалізацій, асонансів тощо («Філософія і поезія»).

І бажано, щоб текст віртуальної пісні мав певний сюжет, щоб був логічний розвиток його складників і ефектна, виразна кінцівка.

Рецензенти: Гурбанська А.І., д-р філол. наук, проф. (Київ)
Ткачкнко І.А., к.філол. наук.

Віталій Мацько д.філол.н. (Хмельницький)

ББК 83.3 (4 Укр)

УДК 82-312.1.

Концепт андрогінності в художній літературі: маскуліність і фемінність

У статті досліджено особливості художнього моделювання образу андрогіна в українській літературі ХХ початку ХХІ століття. Зацентовано на характері персонажів, в яких виразно прочитується формула фемінності чи маскуліності. На прикладі художньої творчості О.Кобилянської, П.Богацького, М.Хвильового, О.Горобця та інших доведено, що андрогенна формула в сучасній українській

літературі актуалізує феномен ситуації в світі: модифікація конфлікту між статями веде до появи нової моделі статево-рольової поведінки, обумовлює специфіку появи нового типу людини – андрогіна, який синтезує в собі якості обох статей та формує нову свідомість.

Ключові слова: андрогін, маскуліність, фемінність, модифікація, трансформація, онтологізація, міф, свідомість.

Matsko V.P. The concept of androgyny in literature: masculinity and femininity.

The article studies the characteristics of art modeling androgynous image in Ukrainian literature of the twentieth early twenty-first stolitтя. Zaksentovano on hprpkteri characters, which clearly read configuration femininity or masculinity. The example of art Kobyljanskoї, P. Bohatskoho, M. Hvylovoho, O. Horobtsya and other proven that androgenic formula in modern Ukrainian literature actualizes the phenomenon of the situation in the world changed conflict between the sexes leads to a new model of sex-role behavior, by the nature of the emergence of a new type of man – androgynous, which synthesizes the qualities of both sexes and creates a new consciousness.

Keywords: androgynе, masculinity, femininity, modification, transformation, ontologization, myth, consciousness.

Постановка проблеми. Досі художню модель архетипу (першообразу) андрогіна висвітлено недостатньо в той час, коли в сучасній українській літературі намітилася тенденція до стирання гендерних меж; наголошується на тому, що особистість повинна мати свободу вибору поведінки, темпераменту, а відтак і соціальних ролей. Хоча цьому (образно кажучи, напівприкритій спідній білизні літератури) в реальному житті йде шалений спротив швидше всього тими, хто живе за старими стереотипами мислення, виформованими за советської доби. Так, у газетній статті супроти гендерної політики, гендерної програми, що читається у вишах, виступила Катерини Потутаєва «Обережно: гендер!» [Потутаєва 2013: 3]. Ніби суголосна авторці і моя віршована медитація у збірці «Sentencia sidus» (Хмельнян., 2012): «Хтось придумав гендерну рівність, / забувши мудрість народну: / «Кому піп, кому попадає, / а кому попова дочка». Після цих слів на небі Бог поставив жирну точку.

Себто, різні люди – різні погляди на життя. Плюралізм. Тому мета йїєї статті полягає у розкритті моделей зображення

андрогіна в українській художній літературі. Адже відколи існує світ, то люди наче умовно перебувають у двоплощинності. Є реальний світ, є прихований. Коли Брежнев говорив, що в советській державі сексу немає – це прихований простір, бо бажане сприймається за дійсність. Насправді дихотомія психологічних чинників людини спроектована на двосвіття. І те, що після проголошення незалежності в українській літературі вибухнула «еротична» проза й поезія – це ознака довготривалої мовчанки, попередніх заборон, табу на «делікатні» теми й мотиви. Така література близька до соціального мистецтва. В «орбіті» еротичної поезії лунають голоси Ю.Винничука, Мар'яни Савки, Дмитра Лазуткіна. Твори Патриції Килини «Полум'яний бик», Ю.Винничука «Весняні ігри в осінніх садах», О.Горобця «Заручник спокуси, або Записки гламурного коханця» (еротичні новели) [Горобець 2010 : 25] – все про кохання, яке за висловом Р.Барта, є «задоволенням тексту», коли «тіло починає рухатися за власними думками» [Барт 1989: 474]. Наприклад, О.Горобець у новелі «Чудернацькі походеньки ловчого рибака» розкриває образ властолюбивої жінки-андрогіна, яка вміє підпорядкувати своїй пристрасті чоловічі почуття. Певну роль у перетворенні еротичної фабули на сюжет відіграють еротичні одивнення. З діалогу: «Хороший приятель – Толя Рибак. Він свого часу працював першим секретарем райкому комсомолу на Поділлі. А це така посада, коли треба було мати на обліку всіх дівчат району... Ого! І він, що інспектував їх усіх... – Не знаю. Але Толя був не жонатий, а його, можна так би висловитись, серйозно і регулярно інспектувала секретар райкому партії, яка прискіпливо курувала комсомол, а ще більше штани комсомольського лідера: був вельми до вподоби їй молодий і чорнобровий гицель, якого вона страшенно ревнувала до всіх на світі. Отож, якось вона дзвонить і каже йому. Досить, мовляв, як оті пси та коти по ярах і лісосмугах ховатися, приходь сьогодні в гості до мене, я вареників наліплю. Поки вони вкиплять, то ми й по чарчині «Аратату» перешилимо і залюбки покохаємось у білосніжному ліжку». В авторській версії цей романтично-еротичний вечір закінчився тим, що вночі повернувся чоловік «першого», і комсомольцю довелося втікати від гріха подалі...

Звична, банальна сцена. Однак, вона є запереченням крилатій брежнєвській фразі з іронічним підтекстом.

Наразі йдеться про аналіз художньої творчості письменників, де порушується проблема андрогінності. А все ж маскуліність і фемінність (м/ф) становлять дві основні категорії [гендерних досліджень](#), котрі узагальнюють нормативні уявлення та установки, що мають бути і чим повинні займатися [чоловіки](#) та [жінки](#) у цьому [суспільстві](#) й у цій епосі, а також виражають [гендерну ідентичність](#) людини. М/ф – це нові наукові категорії, що використовуються для позначення чоловічих і жіночих якостей, котрі схвалюються в культурі. Вивчення означених феноменів постало в 70 –80-х рр. минулого століття після динамічних змін гендерних ролей. І тому нині статево – відповідні характеристики важко визначити, позаяк економічні зміни (розподіл праці та права власності), соціальні зміни (перерозподіл соціальних функцій і обов'язків, підвищення владних можливостей жінки) трансформовано в іншу площину, що призвело до існування множинності стандартів. Отже, м/ф швидше всього є соціальними, а не біологічними [категоріями](#), котрі відображають те, якими мають бути особистісні характеристики, зовнішність, поведінка, одяг, захоплення, інтереси, професійні заняття, освітні спеціальності, [сексуальні](#) та міжособистісні стосунки чоловіків і жінок. Науковці стверджують, що андрогін – це *міфічна істота*, яка має як чоловічі ознаки, так і жіночі, тому вважається цілісною, згармонізованою і символізує високу людську досконалість.

Дехто вважає, що тип андрогіна притаманний лише жіночій прозі. Але це далеко не так. Скажімо, поряд з Ольгою Кобилянською, Н.Кобринською, Лесею Українкою на початку ХХ століття в літературі появилися й чоловіки-письменники, які порушували мотиви андрогінності. В оповіданні «Момент» В.Винниченка жінка вбирає в себе чоловічі риси характеру, не дозволяє закоханому супровідникові і думати про близькі почуття, бо щастя – це момент. І коли вона перетнула кордон, то в нього лише залишився у пам'яті образ панни: «Хто вона, де вона, й досі не знаю, але я завжди ношу її в душі». Подібний образ андрогіна-революціонера, жінки-комунарки, твердості характеру якої міг би позаздрити будь-який чоловік, вивів

М.Хвильовий у новелі «Кіт у чоботях» – це Гапка, вона ж товариш Жучок. Її образ Оксани – художньо змодифікований андрогін (п'єса С.Черкасенка «Про що тирса шелестіла»). Призабутий сьогодні письменник-модерніст Павло Богацький в оповіданні «Не доскочив» свого персонажа (студента-юриста Василя Неплюя) явно художньо моделює як андрогіна, він має ніжні жіночі риси характеру, почуття, спокійний і розважливий, натомість курсистка Маруся, навпаки, має чоловічі психологічні задатки, вона непоступлива, має міцні нерви, зловтішається з іншої статі. Добре знаючи, що хлопець прийшов добиватися її серця, маніпулює його почуттями. Василь піддається хитрощам, забаганкам, примхам дівчини. Коли курсистка запитала у Василя, чи у нього є вільний час й отримала позитивну відповідь, наказала: «Так, будьте ласкаві, підіть у книгарню «Київської старини» і візьміть по цьому квиткові «Кобзаря, – сказала Маруся таким тоном, яким давно вона вже не говорила з ним» [Богацький 1909: 136]. Невдовзі студент приніс книжку, зізнався про щире кохання, але Марусі таке зізнання видалося дивним і байдуже кинула, що спішить з подругою на лекцію. Ілюструючи цитату, помічаємо, що П.Богацький фемінні моделі зобразив в екзистенційній концепції. Андрогінна ж модифікація прочитується в обох персонажах, бо м'якосердечний юнак не став далі добиватися взаємного почуття дівчини, а подумки кляв «Кобзаря» з мрією: «От це так зірвалось, що називається! До якої тепер вдатись?..» [Богацький 1909: 137]. Не проявилася в закоханому на повну силу маскулінність, адже остання є комплексом психічних та поведінкових ознак, які відрізняють чоловіка від жінки, що є показовим у певному соціумі. Відтак, поведінка обох персонажів оповідання «Не доскочив» вказує на андрогінні художні моделі. Одначе, за авторською версією, «м'якість» персонажа, поступливість у соціальних контактах, відсутність явно виражених домінантно-агресивних тенденцій у спілкуванні ніяк не пов'язано із зниженням впевненості в собі, а навпаки, проявляються на фоні збереження високої самоповаги.

Прикметно, що історична закономірність розвитку української літератури в межах «патріархального» дискурсу виступила передумовою формування стереотипів, котрі відображають андроцентричний погляд на світ, проте

трансформація сучасної світоглядної парадигми, процеси демократизації, зростання особистісного самоусвідомлення і гендерна самоідентифікація людини початку ХХІ століття сприяють формуванню альтернативної світоглядної парадигми, яка закономірно відбивається в художній практиці, у творах, написаних і чоловіками, й жінками. Екзистенціалістська модель трансформується через екзистенціали вибору, самотності, категорії Іншого, детермінуючи онтологізацію художньої дійсності.

Андрогенна формула в сучасній українській літературі актуалізує феномен ситуації в світі: модифікація конфлікту між статями веде до появи нової моделі статево-рольової поведінки, обумовлює специфіку появи нового типу людини – андрогіна, який синтезує в собі якості обох статей та формує нову свідомість. Отже, повторимося, науковцями доведено, що андрогінність – це гармонійне поєднання високого розвитку фемінності та маскулінності в одній людині, незалежно від статі. Андрогінність стирає зумовлені соціокультурними очікуваннями відмінності «чоловічого» та «жіночого», дає людині більше свободи дій, а тому підвищує адаптивні можливості. При цьому м'якість, поступливість у соціальних контактах проявляються на ґрунті збереження самоповаги, впевненості в собі і самоприйняття [Говорун 2004: 6].

Проілюстрована вище цитата з новели О.Горобця, чи новела М.Хвильового «Кіт у чоботях» засвідчує, що жіночий персонаж наділений вольовим характером. Жінка вмє керувати чоловіками, наче має від цього внутрішнє вдоволення, піднесення, прагне постійно маніпулювати їх свідомістю на свій «смак» – така екзистенційна й езотерична потреба. У реальному житті подібних осіб «слабкої статі» називають не інакше як «жінка у штанах» (себто має твердий, вольовий характер). Для тих, хто цінує абсолют, Й. Шіллер, залишив афоризм: істина не змінюється від того, що хтось її не визнає.

У містичних ученнях народів світу, зокрема й у християнстві, йдеться про те, що перша людина була створена андрогіном. Так, у П'ятикнижжі Мойсеевому, зокрема у Книзі Буття, є така легенда: «І Створив Господь Бог людину з пороку земного... і стала людина живою душею... І вчинив Господь Бог,

що на Адама впав міцний сон – і заснув він. І узяв Він одне із ребер його... і перетворив Господь Бог те ребро, що взяв у Адама, на жінку... Вона жінкою буде зватися, бо взята вона з чоловіка...» Отже, Адам до створення жінки був андрогіном, а лише потім Господь відокремив жіноче від чоловічого. Проте далі Біблія говорить про тяжіння чоловіка й жінки до нового поєднання: «Покине чоловік свого батька та матір свою та й пристане до жінки своєї – і стануть вони одним тілом» [Біблія 1994: 3]. Саме з Біблії, міфу німецький філософ Франц фон Баадер виводить формулу, що «андрогін був початком всього і знову з'явиться наприкінці часів» [Еліаде 1998: 210]. Його співвітчизник Йоган Ріттер, друг письменника Фрідріха фон Гарденберга (Новаліса), у своїй книжці «Фрагменти зі спадщини молодого фізика» (*Fragmente aus dem Nachlass eines jungen Physikers*) [Ріттер 1999: 502 – 524] виводить філософську концепцію андрогіна. Для нього людина майбутнього – це подоба Христа: «Ева была рождена мужчиной без помощи женщины; Христос был рожден женщиной без помощи мужчины; Андрогин будет рожден обоими. Но супруг и супруга сольются воедино в одном и том же сиянии». При цьому Ріттер-містик відносить тіло, яке народиться, до безсмертного (хоча теологи кажуть, що душа є безсмертною. Знову ж таки натрапляємо на дихотомію-опір). Відтак, його теорія звернена до алхімічної термінології – позаяк, за його версією, алхімія є тим джерелом, з якого черпають німецькі романтики тлумачення реактуалізації міфу про андрогін (в алхімічних системах несуть навантаження такі ідеї, як священний шлюб, сполучення чоловічого та жіночого принципів, поєднання протилежностей). Інший німецький філософ Вільгельм фон Гумбольдт у ранній праці «Про чоловічу і жіночу форми» (*Über die mannliche und weibliche form*), йдучи за Ріттером, продовжує розробляти подібну тему, однак більше уваги приділяє обожненій андрогінності (надто архаїчній темі). Фрідріх Шлегель розкриває ідеал андрогіна в есе «Про Діотіму» (*Über die Diotima*), але на відміну від своїх колег, він критикує надмірну акцентацію чи то чоловічих, чи жіночих характеристик, що характерно було для тодішньої моралі, а мета теоретичних постулатів мусить зводитися до послідовної реінтеграції статей аж до досягнення андрогінності. Чимало місця проблемі андрогіна у своїй

філософії відводить письменник-романтик Франц фон Баадер. Знання він перейняв і запозичив у попередника Якоба Беме, особливо легенду про Адама, сон останнього, під час якого небесна леді (подружка) відділилась від нього. Та все ж, завдяки Христу людина знову стане андрогіном, уподібненим до ангела. За Баадером, мета шлюбу, його таїнство – це перевтілення небесного чи ангельського образу людини, якою вона повинна бути і сексуальне кохання не слід плутати з інстинктом продовження роду. Істинна функція любові, кохання полягає передовсім допомогти чоловікові і жінці внутрішньо віднайти цілковитий людський образ, себто первинний, ангельський.

Так, закорінений у міфологічні традиції, архетип андрогіна виявився духовно потужним і знайшов своє відзеркалення у теологічних, філософських вченнях, містичних, мистецьких і, певна річ, в літературній практиках. Роздумуючи над людською душею та її непростою структурою, Є.Кононенко звертається до пісенного фольклору: «Кожен народ має пісню на зразок «Підманули Галю». Власне, в росіян про те саме пісня «Из-за острова на стрежень», таким чином підходить до логічного умовисновку, що «жінка чоловіка в собі плекала, чоловік жінку в собі здебільшого не просто придушував, а навіть жорстоко вбивав. Тому й на жіночому ґрунті скоріше з'являлася андрогінність як апофеоз і мета як чоловічого, так і жіночого розвитку, ніж на чоловічому. Тому й чоловікові, який вбив свою внутрішню жінку, так важко порозумітися із жінкою, яка встановила добрий контакт зі своїм внутрішнім чоловіком. Чи не в цьому джерело чоловічої деградації, яка трапляється частіше, ніж жіноча? Мені скажуть, що, як жінка аж так плекає чоловіка в собі, то вона занедбає жінку в собі. Трапляється й таке. Але частіше щось подібне трапляється з чоловіками. Вони або агресивно маскулінні, або безнадійно фемінні. Чоловіки значно важче тримають у собі андрогінний баланс, аніж жінки. Особливо це помітно в Україні. Мабуть, тому, що Україну ми знаємо все-таки найліпше» [Кононенко 2013]. У такий спосіб Є.Кононенко прагне маскуліну теорію жінки вивістити над фемінною (жіночість жінки), тоді як Вільгельм Гумбольдт звертає увагу на універсальність образу андрогіна, який переживав різні трансформації, зокрема у «надлюдину» Ніцше.

Німецькі романтики вважали, що образ андрогіна – це архетип досконалості і є закодованим символом сенсу та розвитку. Архетип андрогіна, зафіксований у міфах і описаний у «Діалогах» філософа Платона, відтворений у релігіях і обрядах багатьох етносів, є привабливим в усі часи, оскільки втілює прагнення людини до цілісності, завершеності, досконалості.

Нинішня ситуація у сучасному світі, як то модифікація конфлікту між статями, веде до появи нової моделі статево-рольової поведінки, обумовлює актуальність дослідження нового типу людини – андрогіна. Оскільки він синтезує в собі якості обох статей, то відповідно й формує нову свідомість. Існує ряд міфів, які в той чи інший спосіб репрезентують історію «втраченої цілісності» андрогінів. За Платоном, андрогіни були настільки духовно сильними істотами, що «зазіхали на владу богів» [Платон 1993: 2, 315]. Проаналізувавши Книгу Буття, дізнаємось, що Господь створив Адама андрогіном. І в міфах, і в Біблії констатується, що андрогінів було розділено на чоловіче та жіноче, аби порушити гармонію та досконалість людини. За своєю природою людина намагається досягти певного стану андрогінності, адже він є первісним, тобто апріорним, а отже, прагне досягти рівноваги, збалансованості – щастя. Карл Юнг відзначав, що провідними чинниками розвитку культури й поведінки є «символічні форми, які повільно еволюціонують. Символи сприяють утворенню етносів і створюють психічні та організаційні засади суспільного життя. Колективне несвідоме виявляється в універсальних прообразах – архетипах», які утворюють «апріорні психічні та поведінкові програми; звідси й випливає, що духовне життя особистості тісно пов'язано з архетипами, а раз так, то отже, особливості поведінки, мислення і бачення світу певної етнічної групи визначаються першообразами. Система властивих конкретному народові символічних образів-архетипів тісно пов'язана з особливостями національного менталітету, навіть більше, вона значною мірою й визначає, формує його основні риси – «архетипи детермінують розвиток етносу» [Савицька 2011: 59]. Міф про андрогіна отримав свою інтерпретацію – як легенда – в діалозі Платона «Бенкет»: «Давно-давно всі люди були андрогінами – двостатевими й круглими (у розумінні древніх «круглий»,

«досконалий»). Чоловіче їхнє начало походило від Сонця, жіноче – від Землі, і поєднувались вони у Місяці, оскільки Місяць поєднував обидва початки. Страшні своєю силою, вони зазіхали навіть на владу богів...» [Савіна 2006: 46].

Якщо андрогін розглядався як досконалий тип людини, то в багатьох обрядах народів світу з'являлися спроби його втілення в певних містичних практиках: «Деякі релігійні святкування греків супроводжувалися так званою «зміною одягу», коли чоловіки переодягалися жінками і навпаки» [Еліаде 1998: 221]. Є така традиція в арійських країнах, особливо під час землеробських свят в Індії: чоловічі переодягання в жіночі вбрання вшановували богиню рослинності, яка, за переказами, була андрогінною. Подібні звичаї є, як знаємо, в українців, зокрема Маланка. За «Маланку», як правило, вбирався парубок: Наша Маланка неробоча, На ній сорочка парубоча...» [Воропай 1993: 322].

Язичницьке слов'янське божество Леля не мало визначеної статі, а осмислювалось як два близнюки. Приносячи йому жертву, жрець одягався одночасно і в жіночий, і в чоловічий одяг. За Миколою Костомаровим, «ця двостатєва мітична істота уособлювала собою природу первісну, яка ще не виявлялася в протилежностях, природу абсолютну» [Воропай 1993: 324].

У психофілософській системі О.Кобилянської ідея «цілого чоловіка» трансформувалася в центральну опозицію (в більшості її творів, за спостереженнями С.Павличко), де змодифіковано «зіткнення жіночої сили і чоловічої слабкості» (тобто маскулінності жінки і фемінності чоловіка). Якщо йтимемо за філософією Ніцше, то в О.Кобилянської «налюдиною» була жінка. Тамара Гундорова з цього приводу зазначає: «Кобилянська усією творчістю утверджувала вище, ідеальне розуміння «нової» людини, тобто «чоловіка» (людину – авт.) з прекрасною душею, який був виявом «цілого чоловіка» [Гундорова 1998: 35]. Отже, теза науковця звучить як інтерпретація традиційного трактування про феміністські філософські погляди О.Кобилянської в ракурсі андрогінності, адже в цілісності людини (безвідносно до статі) лежить архетип андрогіна. В автобіографічному нарисі О.Кобилянська позначає

принцип андрогінності як природний: «Вводячи жінку в життя, природа не питала: «Чи се мужчина, чи жінка, щоби мені їх наділити відповідними здібностями?» Ні, природа казала мені: «Ось ти (без вказівки на стать. – *В.М.*), – і жий!» [Кобилянська 1963: 151]. Роздуми письменниці сублімуються з тезою К.Г.Юнга, який резюмував, що людська психіка андрогінна у своїй основі, і лиш у процесі буття «андрогін у більшості випадків стає «тільки-чоловіком» чи «тільки-жінкою», але обидві ці форми недосконалі і потребують відновлення первісної цілісності» [Юнг 1991: 240]. Риси андрогінності О.Кобилянська художньо втілила в персонажах: героїні її новел часто поєднують маскуліність і фемінність як ознаки андрогінності, цілісності натури («*Valsemelancolique*» чи «Людина» – Олена Ляуфлер намагається відчувати себе не лише жінкою, а Людиною. І тут прочитується опозиція «чоловічому» погляду на протилежну стать; а в новелі «Природа» зображено жінку – «природну людину», якій затісно в жіночій іпостасі). Підтвердженню зображення сильної жінки (маскуліної) є вислів О.Кобилянської: «ми не будемо, приміром, жінками чоловіків, лише самими жінками... Будемо людьми, що не пішли ані в жінки, ані в матері, а розвинулися так вповні». Тобто жінка, аби «розвинулася вповні» повинна шукати і розвинути в собі другу половину, якою є чоловіча сутність двоєдиної (андрогінної) істоти. Таким чином, можемо стверджувати, що в психофілософській системі поглядів Ольги Кобилянської з її відчуттям внутрішньої цілісності й самодостатності, «прищеплено» нею такі риси й персонажам прозописма, в яких відлунує архетипний код андрогінності. Її жінки є автономними, сильними, мужніми, стоїцистичними, наближеними якщо не до богів, то принаймні прагнуть стати ними.

Отже, ідея андрогіна впродовж існування в часі пройшла ряд логічних, соціально і психологічно вмотивованих трансформацій: андрогінність як безстатевість чи двостатевість давніх божеств або ідеальної людини фемінізм кінця ХІХ століття як боротьба жінок проти дискримінації за статевою ознакою, гендер середини – кінця ХХ ст. як рівність статей і, нарешті, андрогінність початку ХХІ ст. (прагнення до гармонізації маскулінного й фемінного в одній істоті) є

проблемою соціально-філософською, психологічною, аніж статевою. Наслідком цього є поява нового типу людини (незалежно від статі) з високим рівнем маскулінності й фемінності, який американська авторка теорії про стать Сандра Бем назвала «андроґенним». Андроґінність як психологічно комфортне відчуття єдності маскулінного (духовного) і ремінного (душевного) сублімується в художній творчості. Образ «цілісного чоловіка» у психофілософській системі Ольги Кобилянської, яку дослідники позиціонують як феміністку, цілком органічно вписується в парадигму андроґінності, що є новим поглядом на творчість письменниці. Таким чином, тема андроґінності, художні моделі образу андроґіна проходять крізь призму «духовних детермінант» буття індивідуума (міфологія, філософія, психологія, релігія, література), відбиваючи суттєву особливість природи людини. Андроґін, як міфічна істота, має чоловічі й жіночі ознаки, відтак вважається цілісною, згармонізованою і символізує високу людську досконалість, що знаходить підтвердження в українській літературі ХХ початку ХХІ століття.

Література: Барт 1989 : Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Пер. с фр. – М.: Прогресс, 1989. – 616 с.; Библия 1994 : Библия. – М.: Российское библейское общество, 1994. – 365с.; Богацький 1909: Богацький Павло. Не доскочив [оповідання] / Павло Богацький // Українська хата. – 1909. – №3 – 4. – С.127-137; Воропай 1993: Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис / Олекса Воропай. – К., 1993. – С.310; Говорун 2004: Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія: Навч. посібник. – К.: Академія, 2004. – 308 с.; Горобець 2010: Горобець Олександр. Заручник спокуси, або Записки гламурного коханця: [Еротичні новели] / Олександр Горобець. – Х.: АТОС, 2010. – 264 с.; Гундорова 1988: Гундорова Т. Неоромантичні тенденції в творчості О.Кобилянської / Тамара Гундорова // Радянське літературознавство. – 1988. – №11. – С. 32 – 42; Еліаде 1998: Еліаде М. Мефістофель і андроґін / М.Еліаде. – СПб.: Алетейя, 1998. – 374 с.; Кобилянська 1963: Кобилянська О. Дещо про ідею жіночого руху / Ольга Кобилянська, твори у 5 т. – К.: Художня література, 1963. – 768 с.; Кононенко 2013:

Кононенко Євгенія Навіщо спалили Галю? / Євгенія Кононенко [електронний ресурс]: режим доступу <http://alarum.16mb.com/2012/06/navishho-spaly-ly-galyu/> . – Переглянуто 1 .06.2013 р.; Платон 1993 : Платон. Собрание сочинений в 4 т. / Платон. – М.,1993. – Т. 2. – 384 с.; Потутаєва 2013: Потутаєва Катерина «Обережно: гендер!» / Катерина Потутаєва // Подільські вісті. – 2013, 2 квітня. – С.3; Ріттер 1999: Риттер, Йоганн. Фрагменты, оставленные молодым физиком. Карманная книжница для друзей природы // Герметизм, магия, натурфилософия в европейской культуре XIII – XIX вв. – М.: Канон, 1999. – С. 502 – 524; Савіна 2006: Савіна М.І. Особистісна інтеграція як умова відповідальності // Обрії свободи. Матеріали міжнародної наукової конференції, 9-10 червня 2006 року, м. Київ. – К.: Новий Акрополь, 2006. – С. 45 – 47; Савицька 2011: Савицька О.В., Сивак М.М. Етнопсихологія /О.В. Савицька, М.М.Сивак // Каравела. – №10. – 2011. – С.59; Юнг 1991: Юнг К. Г.Архетип и символ / Карл Густав Юнг; [пер. с нем. В. В. Зеленский]. – М.: Ренессанс, 1991. – 304 с. – (Серия : Страницы мировой философии).

Мацько В.П.Концепт андрогинности в художественной литературе: маскулинность и фемининность. В статье исследованы особенности художественного моделирования образа андрогина в украинской литературе XX начала XXI столетия.Закцентировано на характере персонажей, в которых отчетливо прочитывается формула феминности или маскулинности. На примере художественного творчества О.Кобылянской, П.Богацького, Н.Хвильевого, А.Горобца и других доказано, что андрогенная формула в современной украинской литературе актуализирует феномен ситуации в мире: модификация конфликта между полами ведет к появлению новой модели поло-ролевого поведения, обуславливает специфику появления нового типа человека - андрогина, который синтезирует в себе качества обоих полов и формирует новое сознание.

Ключевые слова: андрогин, маскулинность, фемининность, модификация, трансформация, онтологизация, миф, сознание.

*Рецензенти: Просалова В.А., до. філол. н., професор (Донецьк)
Журба С.В., к.філол. н., доцент (Кривий Ріг)*